

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

נטמא בשר קרבנות וחלב קיים

(ע"ח ב') **משנה:** ובמוקדשים (בקרבנות אחרים) אינו כן, אלא אע"פ שנטמא הבשר והחלב קיים, זורק את הדם.¹

(ע"ט א') (ומבאר) מתניתין מני? רבי יהושע היא.

דתינא: רבי יהושע אומר: כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהן כזית בשר (לאכילת אדם), או כזית חלב (לאכילת מזבח), זורק את הדם. כחצי זית בשר, וכחצי זית חלב, אין זורק את הדם (שאכילת אדם ואכילת מזבח לא מצטרפים).

(המשך **ברייתא**): ובעולה, אפילו (נשאר) כחצי זית בשר וכחצי זית חלב, זורק את הדם, מפני שכולה כליל (ואיכא כזית לאכילת מזבח).

(המשך **ברייתא**): ובמנחת נסכים (הבאה עם הזבח), אע"פ שכולה קיימת, לא יזרוק.

(ומבאר) אע"ג דאתיא מכוח זבח (ולא מחמת עצמה), לא אמרינן דכגופיה דזבח דמי (ותיחשב במקום הזבח להכשיר את הדם).

שיטות הראשונים

זריקת דם קרבן שנשתייר רק חלק ממשו: פסק הרמב"ם כרבי יהושע, וכתב, "...אֶפְלוּ אֶבֶד הַבֶּשֶׂר קִדָּם זְרִיקַת הַדָּם או נִשְׁרַף: אִם נִשְׁתִּיר כְּזֵית מִן הַבֶּשֶׂר, או כְּזֵית מִן הָאֻמּוּרִין - זֹרֵק אֶת הַדָּם; וְאִם לֹא - אֵינוֹ זֹרֵק. וּבְעוֹלָה - אֶפְלוּ כְּחֶצִי זֵית מִן הַבֶּשֶׂר וְכְחֶצִי זֵית מִן הָאֻמּוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁכֻּלָּה לְאֲשִׁים. נִשְׁאָר פְּחוֹת מִכְּזֵית - לֹא יִזְרַק, וְאִם זָרַק, לֹא הִרְצָה. נִפְסַל הַבֶּשֶׂר קִדָּם זְרִיקָה, או שֶׁנִּצָּא חוּץ לְעֶזְרָה - לֹא יִזְרַק הַדָּם, וְאִם זָרַק, הִרְצָה."²

פסח הבא בטומאה

(ע"ט א') **משנה:** נטמא קהל או רובו, או שהיו הכוהנים טמאים (בטומאת מת) והקהל טהורים, יעשו את הפסח בטומאה. נטמא (רק) מיעוט הקהל, הטהורין עושין את (הפסח) הראשון, והטמאין עושין את השני.

תנו רבנן: הרי שהיו (רוב) ישראל טמאין, וכהנים וכלי שרת טהורין; או שהיו ישראל טהורין, וכהנים וכלי שרת טמאין; ואפילו ישראל וכהנים טהורין וכלי שרת טמאין, יעשו בטומאה. שאין קרבן ציבור (הבא בטומאה) חלוק (מאחר שקרבן רובן בא בטומאה, אף היחיד עושה בטומאה).

(4) אמר רב חסדא: לא שנו (דמשמע משום טומאת כלי שרת עבדי כולהו בטומאה) אלא שנטמא הסכין (של שחיטה)

¹ אפילו לרבי יהושע, שאפילו נטמא בשר וחלב קיים זורק את הדם, דהא תרתי איכא, מתיר ושיריים, שהדם מתיר אימורין למזבח.

² וכן כתב ה'ליקוטי הלכות', וכל זה היינו לעניין לזרוק לכתחילה. אבל בדיעבד, אם זרק הורצה, אפילו נטמא או נאבד כל החלב והבשר, כדקאמר רבי יהושע לעיל בברייתא. מקורות: רמב"ם (הל' פסולי המוקדשין א,ל-לא).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

בטמא מת (שהוא אב הטומאה, שאף הסכין נעשה אב הטומאה לטמא אדם), דרחמנא אמר³ "בְּחֶלֶל חֶרֶב", חרב הרי הוא כחלל, וקא מטמא (הסכין) לגברא (לכהן), דמעיקרא (בשחיטה) כי מתעביד (הפסח) בטומאת הגוף דכרת קא מתעביד (אם לא שהותר בציבור).

אבל נטמא הסכין בטומאת שרץ, דבשר הוא דמטמא ליה (בשר הפסח בלבד), גברא (הכהן) לא מטמא ליה, (אזי, בעלים) טהורין עביד, טמאין לא עביד (טמאים אינם מצטרפים לפסח של הטהורים). מוטב שיאכל (הפסח) בטומאת בשר (שהיא) בלאו, ואל יאכל בשר (ע"י טמאים) בטומאת הגוף, שהוא בכרת.

אלמא קסבר רב חסדא טומאה דחוויה היא (בקושי הותרה, ולא היתר גמור. ומחזירים כמה שאפשר לעשותו בטהרה). וכן אמר רבי יצחק: טומאה דחוויה היא בציבור.

(2) ורבא אמר: אפילו טמאין נמי עבדי (כשנטמא הסכין בטומאת שרץ).

שיטות הראשונים

קהל שרובו טמא שרץ: כתב הרמב"ם "רבים שהיו טמאי מת בפסח ראשון: אם היו מעוט הקהל - הרי אלו נדחין לפסח שני כשאר הטמאים; אבל אם היו רב הקהל טמאי מת, או שהיו הכהנים או כלי השרת טמאים טמאת מת - אינם נדחין, אלא יקריבו כלם הפסח בטמאה, הטמאים עם הטהורים, שנאמר: "וְהָיָה אֲנָשִׁים..." - יחידים נדחים ואין הצבור נדחה. ודבר זה בטמאת המת בלבד, כמו שבארנו בביאת המקדש (ד"ב). וכן פסק הסמ"ג⁴.

נטמא סכין בטומאת שרץ: פסק הרמב"ם כרב חסדא, וכתב, "היו כלי שרת טמאים בשרץ וכיוצא בו - הואיל ואינם מטמאין את האדם, כמו שיתבאר במקומו (טומאת מת ה"ז), אף על פי שמטמאין את הבשר, לא יעשו אותו אלא הטהורים, ויאכל אף על פי שהוא טמא; מוטב שיאכל בטמאת בשר, שהיא בלאו, ולא יאכלוהו טמאי הגוף, שהם בכרת, כמו שבארנו בפסולי המקדשין (יח, יב-יג)."⁵

³ במדבר, פרשת חוקת, יט, טז: וְכָל אֲשֶׁר יָגַע עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחֶלֶל חֶרֶב או בְּמַת או בְּעֶצֶם אָדָם או בְּקֶבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים.

⁴ והקשה ב'ליקוטי הלכות' (לעיל, על דף ס"ז א', עמ' 14, וב'זבח תודה' שם, ד"ה אבל כמה, עיי"ש), דמוכח מפ"ב דזבחים (כ"ב א') דלמאן דאמר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ אלא נדחה לפסח שני, אם היו רוב צבור טמאי שרץ, מותרין לעשות הפסח בטומאה (דכל שביחיד נדחה, בציבור עבדי בטומאה). והרמב"ם עצמו פסק (הל' קרבן פסח ו,א) דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, וכאן פסק דלא נאמר ההיתר לעשות פסח בטומאה רק לגבי טמא מת. וצ"ב. מקורות: רמב"ם (הל' ביאת המקדש ד,ט; קרבן פסח ו,א; ז,א). סמ"ג (עשין רכד).

⁵ מקורות: רמב"ם (הל' קרבן פסח ז,ט).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מחצה טהורים ומחצה טמאים

(ע"ט א') איתמר, הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין -

רב אמר: מחצה על מחצה כרוב. הללו (הטהורין) עושין לעצמן (פסח ראשון), והללו (הטמאין) עושין לעצמן (ג"כ בפסח ראשון).⁶

(ע"ט ב') **תניא**: הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, טהורין עושין את הראשון, וטמאין אינן עושין לא את הראשון ולא את השני.

רב מתריץ לה כגון שהיו ישראל (הגברים) מחצה טמאין ומחצה טהורין, ונשים (רובן טהורות, וביחד עם הגברים) עודפות על הטהורים.

וקסבר (תנא דברייטא) נשים בראשון חובה, ובשני רשות. בראשון לא עבדי (הטמאים), דהוי ליה מיעוט, ומיעוטא לא עבדי בראשון. ובשני לא עבדי, דל נשים מינייהו (כי הן רשות, ואינן נכללות במניין), והוו להו פלגא ופלגא. ולפלגא לא עבדי בשני (שכן לדעת רב מחצה על מחצה דינו כרוב).

שיטות הראשונים

נשים עודפות על הטהורים: הרמב"ם פסק כרב, וכפירושו בברייטא, וכתב, "היו האנשים מחצה טמאי מת ומחצה טהורים, ובזמן שאתה מונה הנשים בכלל האנשים יהיו הרב טהורים - הטהורים עושים את הראשון, והטמאין אינם עושין לא את הראשון ולא את השני: אין עושין ראשון, מפני שהם מעוט; ואין עושין שני, שהנשים בשני רשות, ונמצאו הטמאים מחצה, ואין מחצה עושין את השני."⁷

נשים עודפות על הטמאים: כתב המאירי, שאפילו לא היו הטמאים עודפין את הטהורים אלא באחד, עושים אותו בטומאה, אף הטהורים שבהם, 'שהיחיד מכריע את כל הצבור לטומאה, אפילו אשה'.⁸

⁶ טהורים לא עבדי בטומאה, דהוי כרוב, ורוב טהורין לא עבדי בטומאה. וטמאין לשני לא מידחו, משום דהוו נמי רובא, ורובא לשני לא מידחו. רש"י.

⁷ מקורות: רמב"ם (הל' קרבן פסח ז,ג).

⁸ מקורות: מאירי (ע"ט א', ד"ה זה שביארנו). וראה 'שערי היכל' (הוצ' מכון המקדש, סוף מערכה קח).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

היו טמאים עודפים על הטהורים

(ע"ט ב') **תניא:** הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, הללו עושין לעצמן, והללו עושין לעצמן (וכדעת רב).

(המשך **ברייטא:**) היו טמאין עודפין על הטהורין -

(1) אפילו אחד, יעשו בטומאה. לפי שאין קרבן ציבור חלוק.

(2) רבי אלעזר בן מתיה אומר: אין היחיד מכריע את הציבור לטומאה (לעשות בטומאה. רק משניים ומעלה).

(פ' א') (3) רבי שמעון אומר: אפילו שבט אחד טמא, ושאר כל השבטים טהורים, הללו (השבט הטמא) עושין לעצמן (ואינם נדחים לפסח שני), והללו (שאר שבטים) עושין לעצמן (בטהרה). קסבר שבט אחד איקרי קהל.

(4) רבי יהודה אומר: אפילו שבט אחד טמא ושאר כל השבטים טהורין יעשו (כל ישראל) בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק. קסבר שבט איקרי קהל, וחשיב ציבור טמא, ושאר הציבור חשיב ציבור טהור, והווי להו פלגא ופלגא (כאילו ישראל הם מחצה על מחצה).

שיטות הראשונים

כמה צריך שיהיו עודפים הטמאים: פסק הרמב"ם כתנא קמא, וכתב, "ואם היו טמאי המת עודפין על הטהורים אפילו אחד - יעשו כלם בטומאה."⁹

מיעוט קהל נדחה לפסח שני: כתב הרמב"ם, "רבבים שהיו טמאי מת בפסח ראשון: אם היו מעוט הקהל - הרי אלו נדחין לפסח שני כשאר הטמאים." ומסתימת לשונו נראה שגם אם יש שבט בתוכם, נדחים לפסח שני, דשבט לא איקרי קהל.¹⁰

⁹. מקורות: רמב"ם (הל' קרבן פסח ז,ב).

¹⁰. וצ"ב, שכן לעניין פר העלם דבר של ציבור, פסק הרמב"ם (הל' שגגות יב,א) דשבט איקרי קהל (כדעת רבי יהודה, הוריות ד' ב'), וכתב, "נמצאת למד שאם שגגו בית דין הגדול בהוריה בעבודה זרה... ואם בשאר המצוות שגגו - מביאין שנים עשר פרים חטאות, והן נשרפות, מפני שדמן נכנס לפנים, וכל פר מהן נקרא 'פר העלם דבר של צבור', שנאמר: "והקריבו הקהל" (שם ד,יד) - כל קהל וקהל; וכל שבט ושבט קרוי 'קהל', שנאמר: "ויעמד יהושפט בקהל יהודה" (דברי הימים ב כה). מקורות: רמב"ם (הל' קרבן פסח ז,א).